

# **Møntfundet fra Østerskov, Fejø februar 1673**

Nedenstående er uddrag af Georg Galsters artikel fra 1936:

## **Møntfund fra Danmark og Norge 1670-1700**

## 15. MØNTFUNDET FRA ØSTERSKOV, FEJØ, FEBRUAR 1673

Foruden Falster var Fejø og de omliggende Smaaøer overdraget Enkedronning Sophie Amalie som Livgeding. Medens hun ofte tilbragte Sommeren paa Nykøbing Slot, boede hun om Vinteren paa Sophie-Amalienborg ved Hovedstaden. I Paasken 1673 modtog hun her Brev fra sin Amtmand Cornelius Lerche, der opholdt sig paa sin Gaard Nielstrup ved Saksøbing; det sluttede saaledes:

»— — — Beretter ellers hermed hørsombst huorledis paa Fæøe for kort tid siden, er funden en deel gamle U**z**bekiente penge, som siunis at vere af sølf, dog ieg endnu ej hafuer ladet sette præffue der paa hos Guldsmiden, dog befaled Ridefogeden, som hafuer skicked mig saa mange som veyer 40 Lod, at hand skal tage fuldkommen effter retning, og tings vinde paa huorledis der med er beskaffed, om siden desgrundeligere relation at giøre. Jeg finder nogle der iblant som hafuer lige som et polnisk eller Tyrkisk ansigt paa den ene side med en Turbandt paa hofueded, der som saa naadigst befalis skal de som ieg hafuer blifue ofuer skicked.

Slutter med en lyck salig Paaske festis og ald høy kongl: Velstandtz ønske, og forblifuer til døden

Nielstrup dend  
17 Martij 1673.

Eders kongl. May<sup>tt</sup>s

Allerunderdanigste troe Thiener

Cornelius Lerche.«

Brevet er skrevet en højhellig Skærtorsdag. Hvad Enkedronningen har svaret, vides ikke; men i et Brev af 30. April samme Aar skriver Amtmanden:

»— — — Herhos fremskickis de penge som paa Fæøe er funden, og veyer disse hen ved 55 Lod. Jeg hafuer befaled fogeden at skaffe mig tings viedne om samme penge, naar huorledis og af huem, de ere funden, men samme tings vidne er endnu ej indkommen. — — —«

Enkedronningens Svar fremgaar af hendes Resolutions og Brevbog 1673—74, dateret: »Sophien Amalienburg zu Copenhagen d. 3 Maji Ao. 1673«, hvor § 7 lyder:

»Wegen der überschickten alten müntze so uff fæö gefunden, werdet Jhr dass dingswind dass Jhr deshalb uffzunehmen befohlen, wen Jhr solches erhalten bey uns einsenden, gestalt uns Selbst verlanget zu wissen, wie es damit eigentlich möge beschaffen seyn.«

Der var imidlertid optaget et Tingsvidne den 25. April, hvoraf en Udskrift paa stemplet Papir til »En halff Rix Ort« nu ligger ved Amtmand Lerches Brev af 30. April i Rigsarkivet.<sup>49</sup> Det har følgende Ordlyd:

»Tings Vidne om de Penge paa Fæøe

Gerdt Frederichsen Endemand Fougit til Fæøe Birche Ting, Jordan Nielsen Skrifuer och Peder Clausen boemand i Westerbye paa Fæø Giøre vitteligt att Anno 1673 Fredagen den 25 Aprilis paa Fæøe bircheting er fremkommen Erlig och velagt Christen Jensen smid boemand ibidem Som ved begge Byers tienere haffde ladet kalde Oluff Jørgensen, Mogens Hansen, Jens Mogensen och Peder Jeppesen boemænd aff Østerbye paa Fæø, saa och for<sup>ne</sup> Oluff Jørgensens Hustrue ved Naffn Maren Morttens daatter, deris sandhed att vinde angaaende de Penge som ere fundene i Øster skouff paa Fæøe.

Oluff Jørgensen for retten fremkom och vant, at hand icke viste aff de penge at sige, som fantis i Øster skouf paa Fæøe, førend hans Hustrue Maren Morttens daatter, och hans daatter Anne ols daatter, komme fra Skouffuen och seett til faar och lam, da viste konen och barnet ham samme Penge, som hand haffde leveret til øfrigheden, och strax, som hand hafde faaet Kundskaff, om samme penge, tog hand en Hest och reed ned til Christen Jensen smid, och gaf ham til kiende om samme penge och da leverede toe aff dem til hannom og da bad hand mig for vare de andre til viidere beskeed, viidere vaar hannom icke bevist, uden huis hans Hustrue for hannom haffuer berettett, efftersom hand førend den tiid, hand gaff Christen Jensen smid til kiende om samme penge, som hun sielff for Retten skal forklare, ey vaar paa samme sted. Huilcket hand ved sin Eed bekrefftet att hand ey vaar paa samme stæd førend hand det for Christen Jensen Smid haffde tilkiende giffuett.

Mogens Hansen boemand i Østerbye paa Fæøe, for Retten fremkom och vant som effterfølger, att en Onsdag som vaar den tiid kongelig bededag holtis i fasten, da kom hand paa stæden som samme penge bleffue fundene ved nogle moratzer, da fant hand nogle penge som fantis ved græsroden icke dybt i iorden, en tverhaand i iorden, i det dybeste somme en finger eller toe, och strax mand ville graffue noget

<sup>49</sup> Arkivar Dr. Holger Hjelholt, Forfatter af det store Værk om Falsters Historie, har velvilligt henledt Opmærksomheden paa de her aftrykte Papirer. — Cornelius Pedersen Lerche (1615—81), Kgl. Raad ca. 1653, nobiliteret 1660, købte Nielstrup 1664, Etatsraad 1671, Amtmand over Laaland og Falster fra 1672. Se C. F. Bricka: Dansk Biografisk Lexikon X (Kh. 1896) S. 223 f.

dybt kom der vand op, og ingen penge da kunde findis, videre vaar ham icke i samme sag bevist huilcket hand ved sin høyeste Eed bekrefftede.

Jens Mogensen for Retten fremkom och vant, att en Onsdag, som vaar kongelig bededag effter predicken, kom hand ud i Skouffuen att skulle hugge tørne, da kom hand paa den stæd som benefnte penge fantis, da saa hand nogle penge liggendis paa græsset, och nogle groff hand op med sin kniff, och saa viit som hand haffuer fundet haffuer hand leveret til sin fader Mogens Hansen och hand det haffuer leveret til Øffrigheden och icke viidere haffuer fundet, haffuer hand ved sin Helgens Eed effter lougen bekrefftet.

Peder Jeppesen boemand i Østerbye paa Fæøe, for Retten fremkom och vant, att en Onsdag effter at hand haffde veret i Kirken och kom hiem, och haffde faaet sin dauffre, kom hand ned til Griestenge, der laae hand vel en halff timis tiid, da kom Mogens Hansen aff Skouffuen, och loed ham see nogle aff samme penge, saa gick hand ud i skouffuen som de haffde disse penge, da stoed nogle og groff med ierntyffuer, kniffue och kieppe, huad de haffde. saa kom hand til med en liden kiep och lette med och hitte nogle, som hand haffuer leveret Christen Jensen smid, och ey haffde noget som en skilling kunde verre verd, att hand io haffuer leveret Christen Jensen smid, huilcket hand ved sin Eed effter lougen haffuer bekrefftet.

Maren Morttens daatter Oluff Jørgensens Hustrue for Retten fremkom och vant at en Onsdag effter ad de vaare komne aff Kirken, gick hun ud i skouffuen til sin pige, som saae til faar och lam och Maren Morttens daatter ville see huor det gick aff med hende, da saae hun sin pige graffue med en kniff, paa stæden som pengene fantis, hoes Mogens Hansens søn Jens Mogensen, da fant hun sølff och penge saa meget som hendis fader Oluff Jørgensen haffuer leveret til Nye-kiøbing, och vaar platzen ungefehr en fauffn lang och en fauffn breed, och fantes der en penge, och der en anden. Christen Jensen smid tilspurde Oluff Jørgensens Hustrue Maren Morttens daatter, om det vaar den Onsdag, hun och hendis daatter fant de første penge, eller det vaar en anden, hun svarede att det vaar ickun fiorten stycker, pigen och deres kaarl fant, offuen paa græsset en Mandag, otte eller tie dage tilforn, det afflagde hun ved sin Eed, att hun ey viste anderledis, huorledis de vaare fundene, Och hendes Hosbonde, Oluff Jørgensen icke vaar tilstæde her paa landet, der de fant de første penge.

Effter forberørtte ord och artickle haffuer Christen Jensen smid verett ting vinde begierendes ved otte Erlige loug faste och troefaste danne-

mænd som vaarre Peder Clausen Jens Matzen Mortten Hansen smed Peder Rasmusen Abraham Bendixen Rasmus Christensen Hans Olsen och Jens Rasmusen alle boemænd paa Fæøe. Hvilcket vi ey viste att kunde hannom benegte och vaar for<sup>ne</sup> Vidner louglic kaldet aff begge byers Tienere Nemblig Lauritz Hansen och Lauritz Pedersen: Thil vittelighed vore signetter undertrøgte. Actum anno die et loco ut supra.«

De tre Segl viser GFSE (Blomst), INS (××) og et tomt Aftryk; de betegner følgelig de tre forannævnte Mænd: Fogeden Gert Frederiksen Endemand, Skriveren Jordan Nielsen og Bonden Peder Clausen; den sidste har øjensynlig ikke ejt et Signet.

Hovedmassen af Mønterne blev efter det oplyste fundet paa en (særlig forordnet) Bededag, Onsdag i Fasten, d. e. den 12. Februar, men allerede Mandagen den 3. Februar havde Bonden Oluf Jørgensens Datter Anne og hans Tjenestekarl, Jens Mogensen, fundet de første Mønter, 14 Stykker, der laa ovenpaa Græsset. Oluf Jørgensen havde aabenbart baaret sig rigtigt ad ved straks at bekendtgøre Fundet (for Smeden, Christen Jensen) og ved at afleveré det, hans Husfolk havde fundet, til Øvrigheden i Nykøbing. Østerskoven er siden blevet fældet, men dens Beliggenhed kan endnu erkendes paa Generalstabens Maalebordsblad; om selve Findestedet, Moradset i Skoven, kan paa vises af en Stedkyndig, er vel tvivlsomt.

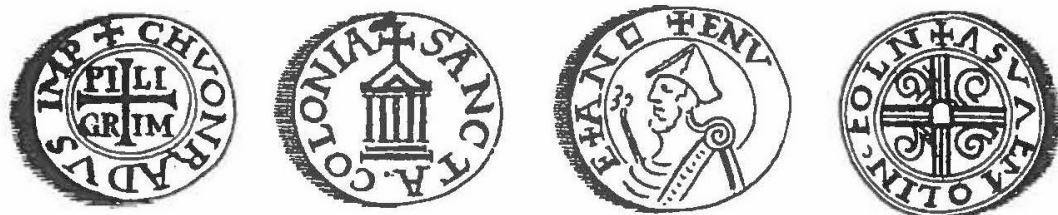
Omfanget af Fundet var i Følge Amtmandens Brev henved 55 Lod, d. v. s. henved 800 g; det kan atter svare til 7—800 Mønter fra det 11. Aarhundrede. Enkedronningen, som fik Skatten tilsendt, har naturligvis kun interesseret sig for Metalværdien, og Mønterne er omgaaende gaaet i Smeltediglen; men heldigvis er et Par af Mønterne blevet sparet, saaledes som det fremgaar af Thomas Bartholins (lidt unøjagtige) Beretning i Acta medica & philosophica Hafniensia Ann. 1673 pag. 98 ff.:

»Variæ monetæ aliæ cupreæ argenteæque erutæ fuerunt ex agro per sulcos everso in Lalandia ipso hoc quod terimus anno, quarum aliquas à Nobilissimo Cornelio Lerche Præfecto & Consiliario Regio ad Serenissimam Reginam Matrem submissè missas mihi concessit Joh. Henr. Brechtfeld ejusdem Reginæ Archiater meritissimus.« (Forskellige andre Mønter af Kobber og Sølv er blevet fremdraget af en Pløjemark paa Laaland i indeværende Aar; nogle af disse, der af den Velbyrdige Amtmand og kongelige Raad Cornelius Lerche underdanigt blev sendt til Hendes Majestæt Enkedronningen, har samme Dronnings

højt fortjente Livlæge Johan Henrik Brechtfeld overladt mig.) — Bartholin beskriver og afbilder derefter to Mønter, der viser sig at være:

Kejser Conrad II, (1024) 1027—39, og Ærkebiskop Piligrim af Cøln (1022—36): † CHVONRADVS IMP Kors med P I L I G R I M i Vinklerne. / SANCTA COLONIA Tempel.<sup>50</sup>

Knud den Store, Lincoln: † ENVTR EXANG / † ASLÆMOLINEOLN.<sup>51</sup> Denne Mønt maa senere (før 1690) være indgaaet i det kgl. Myntkabinet, idet den er beskrevet af Holger Jacobæus i Museum Regium



pag. 111 no. 3 og afbildet i Auctarium Tab. XXXVIII no. 1. Læsningen er dog unøjagtig (ASVA m.m.)

Det er derefter sandsynligt, at de to andre Mønter fra Knud den Store, som beskrives samme Sted i Museum Regium (Nr. 1 og 2) ligeledes hidrører fra Fejlfundet; de er afbildede i Auctarium Tab. XXXVIII 6 og 7:

† ENV TREX		† LÆND. FER. MONET
† ENV TREEX		† BLÆLÆNÆNONSN

Mønten fra Køln foreligger ikke mere i Møntsamlingen i dette Exemplar; de nu foreliggende Exemplarer stammer fra senere Fund, idet man desværre ikke har taget »historiske« Hensyn, men stadig har ombyttet ældre, ringere Exemplarer med nyere, hvis de var bedre bevarede. Det samme gælder Mønten fra Lincoln.

Mønten, der er præget af Landfer, er efter Auctariets Tegning højst uregelret; dels mangler Møntstedet, dels er det en Sammenblanding af to forskellige Typer, Hildebrands Type H + G. Men Tegningen er sikkert ganske urigtig. Mønten er utvivlsomt identisk med et Exemplar i Møntsamlingen af Type H: † ENV TREX: | † LANDFERÐONEO. Mønten er altsaa fra Eoferwic (York). Den kendes ikke af Hildebrand; men den er gengivet i Beskrivelsen af 1791 II Classe Tab. I Nr. 10 og i Ramus' og Devegges ufuldendte Møntværk Nr. 21.

Den fjerde Mønt, der er præget i Snotingaham (Nottingham), maa

<sup>50</sup> Hermann Dannenberg: Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit (Berlin 1876) S. 166 Taf. XVI 381.

<sup>51</sup> B. E. Hildebrand: Anglosachsiska Mynt (Sth. 1881) Nr. 1508 Type G.

ved en Forglemmelse ikke være optaget i Beskrivelsen, da den dog er gengivet af Ramus og Devegge (Nr. 100) og stadig foreligger i Møntsamlingen. Den kendes ikke af Hildebrand, der kun har en Variant med BLAEMON (3199).